

Apie kontrabandą kalbama bendrąja prasme - kontrolė nukreipiant į nelegalių prekių patekimą į vidaus rinką, vidaus rinkos neoficialią prekybą, nelegalią alkoholinių gėrimų gamybą, tranzitu gabenamų prekių neišvežimą iš Lietuvos teritorijos, prekių įvežimą deklaracijoje nurodant kitas prekes, mažesnius prekių kiekius ir pan. – taip pat vadinami kontrabanda.

Pažymėtina, kad šiuo metu vyraujančio nelegalios alkoholinių gėrimų apyvartos reiškiniu negalima vadinti alkoholinių produktų kontrabanda, nes dažniausia į Lietuvą vežami įvairūs skysčiai, kurių sudėtyje yra didelis etilo alkoholio kiekis (spirito). Nors šie skysčiai yra denatūruoti pagal tam tikras denatūravimo formules, tačiau nesunkiai buitinėmis sąlygomis išvalomi ir vėliau panaudojami etilo alkoholio mišinio (pilstuko) gamybai arba falsifikuotų gėrimų, skirtų nelegaliam pardavimui vidaus rinkoje, gamybai.

Visų šių nusikaltimų bei pažeidimų tikslas – išvengti mokestinės prievolės ar ją sumažinti, tuo pačiu sukelti ir neigiamą fiskalinį efektą.

Atsižvelgiant į tai, kad apie penktadalį valstybės biudžeto sudaro pajamos iš akcizo mokesčių, šio sektoriaus kontrolei buvo skirtas ypatingas dėmesys. Buvo numatytos ir vykdomos priemonės skirtos neteisėto tabako gaminių, alkoholio, naftos produktų apyvartos kontrolei, su tuo susijusių nusikaltimų užkardimui ir ištyrimui.

2008 metais buvo parengta ir 2009 metais pradėjo veikti unifikuota Kovos su akcizinių prekių nelegalios apyvartos ir kontrabanda stebėsenos rezultatų statistinė ataskaita. Šios stebėsenos ir jos ataskaitos tikslas – suvienodinti institucijų atliekamos informacijos analizės vertinimo kriterijus ir būdus, gauti kuo tikslesnę ir operatyvesnę informaciją apie kontrabandos, teisės aktų pažeidimų, nelegalios prekių apyvartos mastus ir tendencijas bei rinkos pokyčius.

Pateikiame apibendrintus kovos su akcizinių prekių nelegalia apyvarta ir kontrabanda rezultatus už 2009 metų I ketvirtį.

Lentelė. **Sulaikyta arba išimta iš nelegalios apyvartos**

	Vykdam tikslines priemones	Vykdam operatyvinius veiksmus	Vykdam kitus institucijos veiksmus	Vykdam kitų institucijų inicijuotas priemones	Iš viso
Alkoholinių gėrimų, ltr.	25 168,4	7 289,6	448,3	225	33 131,3

Sulaikytų alkoholinių prekių vertė sudarė 1 214,6 tūkst. Lt. Vertė apskaičiuota remiantis Statistikos departamento duomenimis apie panaikintų prekių vidutinės mėnesinės 2009 m. I ketvirčio kainas - Lietuvoje gaminama degtinė 0,5 l - 18,33 Lt.

Institucijos, nustačiusios pažeidimus, kreipiasi į mokesčių administratorių dėl kontrabandos būdu gabenamų ar išimtų nelegalios apyvartos prekių apmokestinimo. Gavus atitinkamos institucijos prašymą¹, mokesčių administratorius atlieka mokesčių apskaičiavimą¹. Tačiau šis procesas reikalauja papildomų laiko šaltinių, todėl apskaičiuota mokesčių suma negali būti tiesiogiai lyginama su to paties laikotarpio sulaikytų prekių išimimo kiekiais. Pateikiame informaciją¹ apie mokesčių administratoriaus atliktus priskaičiavimus per 2009 metų I ketvirtį:

	Mokesčių apskaičiavimo atvejų skaičius	Apskaičiuota mokesčių, tūkst. litų
Už alkoholinius gėrimus	89	1152,48

Kadangi, kaip jau aukščiau buvo minėta, nėra galimybės tiesiogiai palyginti 2009 m. I ketvirčio informacijos su ankstesniųjų metų atitinkamo laikotarpio duomenimis, bandoma atlikti palyginamąjį analizę vertinant ankstesniųjų metų metinių rezultatų vieną ketvirtį dalį, taip išvedant lyginį ketvirčio rezultatą. Tačiau tiesiogiai lyginti gautus rezultatus netikslinga dėl galimos paklaidos kuri atsiranda dėl tam tikrų paaušaidimų sezonišumo kumo ir panašios bendros tendencijas galima išvelgti.

Lentelė. Ištų iš nelegalios apyvartos prekių kiekiai

Laikotarpis	Alkoholiniai gėrimai, litrai
2005 metų I ketv.	49 124
2006 metų I ketv.	42 780
2007 metų I ketv.	33 130
2008 metų I ketv.	19 650
2009 metų I ketv.	33 131

Kadangi 2009 metų I ketvirčio rezultatų palyginimas su ankstesniųjų laikotarpių rezultatais yra ribotas, situacijos pokyčiams ir tendencijoms nustatyti atliktas 2006-2008 metų kovos su akcizinių prekių nelegalia apyvarta ir kontrabanda rezultatų vertinimas

Pagal VMI pateiktą informaciją 2009 metų I ketvirtyje pajamos iš akcizų už etilo alkoholi ir alkoholinius gėrimus – sumažėjo 29,1 proc.

2009 m. I ketv. pajamos iš akcizų už etilo alkoholi sudarė 73,6 proc. visų pajamų, gautų iš akcizų už etilo alkoholi ir alkoholinius gėrimus, 2008 m. I ketv. – 80,9 proc. Nuo 2008 01 01 padidinus akcizų tarifą etilo alkoholiui 20 proc., stipriųjų gėrimų pardavimai 2008 m. I ketv. sumažėjo 23 proc., lyginant su 2007 m. I ketv. Šiomet nuo sausio 1 d. padidinus akcizų tarifą etilo alkoholiui dar 18 proc., stipriųjų gėrimų pardavimai sumažėjo 35,3 proc., lyginant su 2008 m. I ketv., ir 49,8 proc., lyginant su 2007 m. I ketv. Sumažėjo ir kitų alkoholinių gėrimų pardavimai, mažiausiai akcizų tarifų didinimas atsiliepė alaus rinkoje, - alaus pardavimas sumažėjo 18,5 proc.

2008 m. gruodžio mėn. alkoholinių gėrimų pardavimai, lyginant su 2007 m. gruodžio mėn., buvo sumažėję: stipriųjų gėrimų 15 proc., fermentuotų gėrimų – 16,7 proc., tarpinių produktų – 10,6 proc., nors prekybos tinklai taikė pardavimo nuolaidas šioms prekėms, o kainos dar nebuvo padidėjusios, t. y. alkoholinių gėrimų rinka pajuto pirkėjų nusiteikimą riboti išlaidas.

2008 m. gruodžio 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1357, pakeista prekybos alkoholiniais gėrimais tvarka, - įmonės, besiverčiančios mažmeninė prekyba, gali prekiauti alkoholiniais gėrimais nuo 8 val. iki 22 val. (išskyrus savivaldybių tarybų ribojamus atvejus). Taip pat apribota prekyba alkoholiniais gėrimais nestacionariose viešojo maitinimo vietose, kurortinio, turizmo sezono metu, masiniuose renginiuose ir mugėse, taikomi ir kiti apribojimai.

Stipriųjų alkoholinių gėrimų pardavimų sumažėjimas, privertė didžiuosius alkoholinių gėrimų gamintojus stabdyti gamybą, ieškoti produkcijos realizavimo rinkų už šalies ribų.

1. 2005-2008 metų rezultatai.

2008 metais pajamos iš akcizo už etilo alkoholį ir alkoholinius gėrimus sudarė 29,3 proc. visų akcizų, palyginti su 2007 m., jų lyginamasis svoris akcizuose sumažėjo 0,6 proc. punkto, o akcizų pajamos už etilo alkoholį ir alkoholinius gėrimus išaugo 17,4 proc. punkto.

2008 m. prekybos etilo alkoholiu ir alkoholiniais gėrimais apimtys (šiai grupei priklauso stiprieji alkoholiniai gėrimai), lyginant su 2007 m., sumažėjo 13,2 proc., vyno ir kitų fermentuotų gėrimų - 13,9 proc. alaus – 5,6 proc. sumažėjo. Pajamų iš akcizo už etilo alkoholį ir alkoholinius gėrimus 16,6 proc. (138 168 tūkst. litų) augimas pasiektas tik dėl tarifų šiai prekių grupei padidinimo.

2008 m. pajamos iš akcizo už stiprius alkoholinius gėrimus sudarė didžiausią (76,6 proc.) dalį visų pajamų iš akcizų už etilo alkoholį ir alkoholinius gėrimus, įskaitant alų, 2007 m. – 75,3 procentai.

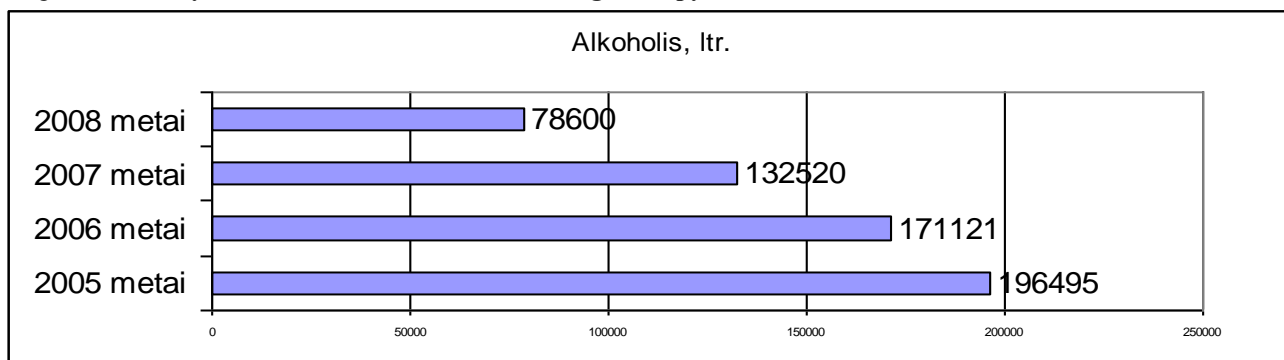
2008 metais **sumažėjo visų alkoholinių gėrimų segmentų realizacija.**

2008 m. teisėsaugos pareigūnai iš nelegalios apyvartos išėmė 78 600 ltr. alkoholio gaminių, t.y. 40,8 proc. mažiau negu per 2007 metus. Dėl pažeidimų susijusių su neteisėtu alkoholio ir jo gaminių realizavimu ir gabenimu pradėti 9 ikiteisminiai tyrimai (2007 metais – 18).

2005 m. – 2008 m. etilo alkoholio ir alkoholinių gėrimų pardavimai:

Produktas	Matavimo vienetas	Pateikta į vidaus rinką				2008 m. ir 2007 m. palyginimas	
		2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	±	%
Stiprūs alkoholiniai gėrimai, perskaičiuoti į gryną etilo alkoholį	HPA	133 717	163 475	209 809	182 090	-27 719	86,8%
Vynas ir kiti fermentuoti gėrimai	HLT	348 203	411 469	554 242	477 260	-76 981	86,1%
Tarpiniai produktai	HLT	141 443	137 064	187 608	182 321	-5 288	97,2%
Alus natūrinis	HLT	3 024 791	2 950 941	3 222 128	3 040 888	-181 240	94,4%

diagrama: Sulaikyto kontrabandinio ir išimto iš nelegalios apyvartos alkoholio kiekis:

Pažymėtina, kad 2008 metais 72 procentais padidėjo išimtos iš vidaus rinkos nelegalios apyvartos brogos. Kadangi broga naudojama kaip žaliava nelegalaus alkoholio gamybai, todėl į aukščiau pateiktą duomenų statistiką nepatenka, tačiau tai įtakojo galutinio produkto naminės degtinės arba kitokio alkoholinio produkto išėmimo mažėjimą.

Didžiausius kiekius nelegalaus alkoholio išimama iš vidaus rinkos policijos pajėgomis. 2008 metais, lyginant su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu, policijos pareigūnai iš nelegalios apyvartos išėmė net 254,4 proc. daugiau falsifikuotų alkoholinių gėrimų, taip pat 57,7 proc. padidėjo išimtų alkoholinių gėrimų ir 25,7 proc. naminės degtinės kiekiai. Tuo tarpų spirito išėmimo iš nelegalios apyvartos kiekiai sumažėjo 72 proc. Pagrindė, tai yra spiritas, kuris

pagaminamas iš įvairių skysčių, kurių sudėtyje yra didelis etilo alkoholio kiekis (spirito), jį išgryninant.

Ir toliau išlieka tendencija, **jog į Lietuvą vežami įvairūs skysčiai, kurių sudėtyje yra didelis etilo alkoholio kiekis (spirito), pagaminti Lenkijoje veikiančiose legaliose arba neteisėtose spirito gamyklose. Vėliau šie skysčiai naudojami „pilstuko“ arba falsifikuotų gėrimų, skirto nelegaliam pardavimui vidaus rinkoje, gamybai.** Tačiau jeigu ankstesniais laikotarpiais iš minėtų skysčių dažniausia pagamintą spiritą naudodavo „pilstuko“ (t.y. realizuodavo išpilstant į bet kokią tarą, be jokių užrašų ir pan.) gamybai arba realizuodavo jau išgrynintą spiritą, tai dabartiniu laikotarpiu dažniausiai gaminami falsifikuoti gėrimai kurie išpilstomi į standartinę tarą, klijuojamos etiketes bei atliekami atitinkami taros ženkliniai. **Vėliau šie falsifikuoti gėrimai realizuojami vidaus rinkoje kaip kontrabandinės prekes nelegaliai įvežtos iš Rusijos ar Baltarusijos.** Todėl spirito išėmimo kiekiai mažėja, tačiau falsifikuotų gėrimų didėja.

Maždaug nuo 2008 m. rugpjūčio mėnesio iš Lenkijos įvežamo ir Lietuvos muitinėje sulaikomo denatūruoto etilo alkoholio cheminė sudėtis pasikeitė: nustatyta, kad etilo alkoholis papildomai denatūruojamas cheminėmis priemonėmis, kurių visiškai pašalinti buitinėmis sąlygomis neįmanoma, todėl Lietuvoje padaugėjo ūmaus apsinuodijimo pilstuku atvejų, nes šio produkto vartotojai iš įpročio ir nežinojimo toliau vartoja šį pilstuką, manydami, kad vartojamas tas pats produktas. Taigi Lenkijoje pakeitus etilo alkoholio denatūravimo formules, tokio **alkoholio įvežimą iš Lenkijos ir perdirbimą Lietuvoje organizuojančių asmenų nusikalstama veikla pradėjo kelti grėsmę ir žmonių sveikatai ar net gyvybei.**

Statistikos departamento duomenimis 2005 – 2007 m. šalies vieno 15 metų ir vyresnio gyventojų absoliutaus (100%) alkoholio litrais suvartojimas kasmet didėjo 1 – 2 proc.

Lentelė. Šalies vieno 15 metų ir vyresnio gyventojų absoliutaus (100%) alkoholio litrais suvartojimas 2005 – 2007 m.

	2004	2003/2004, %	2005	2004/2005, %	2006	2005/2006, %	2007	2006/2007, %
Tenka vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui, litrais absoliutaus (100%) alkoholio	12,8	0,79	12,9	0,78	13,2	2,33	13,3	0,76

Prognozė:

Atsižvelgiant į tai, kad pardavimų skaičius oficialioje rinkoje mažėja, tačiau alkoholinių gaminų vartojimas nemažėja ir įvertinant susidariusią sunkią finansinę padėtį Lietuvoje bei sumažėjus žmonių perkamajai galiai, kas turės įtakos vartotojų pasirinkimui, galima daryti išvadą, kad nelegali alkoholio apyvarta didės.